

87544

DİNLER TARİHİ DERNEĞİ YAYINLARI / 3

Dinler Tarihi Araştırmaları - III
(Sempozyum, 09-10 Haziran 2001, Ankara)

2000. YILINDA HIRİSTİYANLIK
(DÜNÜ, BUGÜNÜ ve GELECEĞİ)

Ankara
2002

HİRİSTİYANLIK'TA KADIN VE AİLE ANLAYIŞINA

GENEL BİR BAKIŞ

Asife ÜNAL

Bir kadınla bir erkeğin, sürekli bir birliktelik meydana getirmek üzere birleşmesi olarak tarif edilebilen evlilik, ailenin çekirdeği; aile ise, toplumun çekirdeğidir. Evlilik ve ailenin, toplum içinde birçok önemli fonksiyonu vardır. Neslin sağlıklı olarak devamı, çocuğa sosyal ve yasal bir kimlik kazandırmak, biyolojik ve psikolojik tatmin, birlikte yaşamının sağladığı sevgi ve güven duygusu bu fonksiyonlardan bazılarıdır. Toplumun genel istikrarının korunmasına yardımcı olan aile, aynı zamanda nesiller arası kültür nakli işlevi de görmektedir.

Böylesine önemli bir kurum olan aile ve evlilik bütün dinlerin ilgi alanı içinde olmuş, dinler bu konuda bazı hükümler ortaya koymuştur. Bununla birlikte toplumun vazgeçilmez kurumu olan aile ve onun dayandığı yasal evlilik, toplumlara ve zamana göre birtakım değişmelere uğramıştır. Örneğin, sanayileşme ve kentleşme hareketleri aile yapısında birçok değişiklik meydana getirmiştir. Feodal mülkler parçalanmış, meslek tipleri ve hayat tarzında çok önemli değişiklikler olmuş, bunların sonucu "geniş aile" parçalanarak yerini "çekirdek aileye" bırakmıştır. Kadının çalışma hayatına katılması, kadın ve aile anlayışını da farklılaştırmıştır. İnsan hürriyetini kısıtladığı gibi gerekçelerle evliliğe karşı çıkanların ortaya çıkması da, aile yapısını değiştiren faktörlerden biri olmuştur. Bütün bu değişikliklerde Hıristiyanlığın kadın ve aile anlayışının etkisi de önemli boyuttadır.

Hıristiyanlığın kadın ve aile anlayışının oluşmasında, içinden çıktığı Yahudiliğin kadın ve aile anlayışı, çok önemli bir rol oynamıştır. Bu hususta Hıristiyanlığın yayıldığı Grek-Roma kültürünün de etkisi olmuştur.

Bilindiği gibi Hıristiyanlar, kendi kutsal kitapları Yeni Ahit yanında Yahudi kutsal kitabı Tanah'ı da kabul etmektedir. Bu durum onların birçok hususta Yahudi kutsal kitabını esas almalarına yol açmaktadır. Kadın, evlilik ve aile konuları da böyledir. Hıristiyanların bu konudaki görüşleri, kay-

* Dinler Tarihi Bilim Uzmanı, Ankara Üniversitesi.

nağını bir yandan Eski Ahit'in bazı ifadelerinden, diğer yandan Yeni Ahit'ten özellikle Pavlus'un yorumlarından almıştır.

Bu tebliğde önce "Hıristiyanlık'ta Evlilik ve Aile Anlayışı" sonra da "Hıristiyanlık'ta Kadın ve Aile" konusu ele alınacaktır.

1. HIRİSTİYANLIK'TA EVLİLİK VE AİLE ANLAYIŞI

a. Hıristiyanlık'ta Evlilik Anlayışı

Hıristiyanlık'ta evliliğe zinaya düşmemek gayesiyle izin verilmekle birlikte evlenmeyip bekâr kalmak, daha üstün görülmektedir. Hıristiyan evliliğinin en belirgin özelliği ise; evlendikten sonra boşanmanın mümkün olmamasıdır. Bu özellikler Hıristiyan evliliğini farklılaştırmakta ve birçok problemin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Yeni Ahit'te evlilik ve aile ile ilgili kesin ifadeler bulunmaktadır. Hz. İsa, kendisine evlenme ve boşanma ile ilgili sorular soranlara Allah'ın insanı erkek ve dişi olarak yarattığını ve Eski Ahit'te "Bunun için insan anasını babasını bırakacak ve karısına yapışacaktır. İkisi bir beden olacaktır"¹ dendiğini hatırlatmakta; onların artık bir beden olduğunu, Allah'ın birleştirdiğini insanın ayırmaması gerektiğini söylemektedir.² Hz. İsa'nın bu sözü, Hıristiyan evlilik ve aile anlayışının temelini teşkil etmektedir.

Hıristiyanlık'ta evlilik, İsa ve Kilise birliğinin sembolü olarak kabul edilmektedir. Hıristiyanlara göre, iki insan Allah huzurunda evlendiklerinde, Allah'ın nazarında onlar artık bir tek varlıktır ve bu birliğe Tanrı da katılır. Evlenme, Allah'ın huzurunda, kilisede, İsa'nın sözleriyle oluşturulmaktadır. Hıristiyanlar, eşler arasında bu sırlı beraberliği bizzat Tanrı'nın kurduğuna, Tanrı'nın bu beraberliği kendi bünyesinde kurarak ve ona katılarak onun bozulmamasını da temin ettiğine inanmaktadır. Hıristiyanlık'ta evlilik, bu şekilde kutsal bir sır (sakrament)* haline getirilmiştir.

Hıristiyanlık'ta evlilik, bir sakrament olmasına karşılık yerine getirilmesi gereken bir görev değildir. Aksine evlenmeyip bekâr kalmak daha üstün görülen bir durumdur. Bu hususta Yeni Ahit'te Hz. İsa ile şakirtleri arasında geçen bir konuşmadan söz edilmektedir. Hz. İsa, evlenen kişinin ayrılmaması gerektiğini, ayrılıp başkasıyla evlenenin zina yapmış sayılacağını

1 Tekvin, 2 / 24.

2 Bkz. Matta, 19 / 3-6; Markos, 10 / 6-9.

* Sakrament, kutsal şey, ayin anlamına gelir.

söylediğinde şakirtleri, bu durumda evlenmemenin daha iyi olacağını ifade etmektedir. Bunun üzerine Hz. İsa, evlenmeyip bekâr kalmayı herkesin kabul edemeyeceğini, ancak kabul edebilenin böyle yapması gerektiğini belirtmektedir.³

Hıristiyanlık'ta bekârlığın, evlilikten üstün görülmesi daha çok Pavlus'un görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Pavlus, bu hususta, "Adam için kadına dokunmamak iyidir. Fakat zinalardan dolayı herkesin kendi karısı olsun ve her kadının kendi kocası olsun diyorum. Lakin bütün insanların benim kendim gibi olmalarını istiyorum."⁴ demektedir. Yine Pavlus, evlenmemişlere ve dul kalanlara kendisi gibi bekâr kalmalarının daha iyi olacağını tavsiye etmekte, "Fakat eğer imsakleri yoksa evlensinler; çünkü yılmaktansa evlenmek daha iyidir."⁵ ikazında bulunmaktadır. Buradan Pavlus'un, evlilik konusunda Hz. İsa'dan daha olumsuz bir tavır takındığı ve evliliği, zinya karşı ehven-i şer** kabul ettiği anlaşılmaktadır.

"Kızını evlendiren iyi eder, evlendirmeyen daha iyi eder."⁶ diyen Pavlus, bekâr kalmanın gayesini şöyle izah etmektedir: "Evlenmemiş adam, nasıl Rabbi hoşnut etsin diye, Rabbin şeyleri için kaygı çeker; fakat evlenmiş adam, nasıl karısını hoşnut etsin diye dünya şeyleri için kaygı çeker ve taksim olunur. Evlenmemiş olan kadın ve kız, hem bedence hem ruhça mukaddes olsun diye Rabbin şeyleri için kaygı çeker; fakat evlenmiş olan kadın nasıl kocasını hoşnut etsin diye dünya şeyleri için kaygı çeker. Bunu üzerinize kement atmak için değil, fakat yakışan halde olasınız ve zihininiz dağılmayarak Rabbe mülâzemet edesiniz diye sizin kendi menfaatiniz için söylüyorum⁷". Pavlus, evlenmenin günah olmadığını belirttikten sonra "...fakat böyle kimselerin bedende sıkıntısı olacaktır ve ben sizi esirgiyorum."⁸ demektedir. O, evlenecek kızlar hakkındaki endişesini de "Belki sizin fikirleriniz bozulup Mesih'e olan sadelik ve temizlikten ayrılır diye kor-

3 Matta, 19/9-12.

4 Pavlus'un Korintoslulara 1. Mektubu (I. Korintoslulara), 7 / 1-7.

5 I. Korintoslulara, 7 / 8-9.

** İki şerden daha az zararlı olanı.

6 I. Korintoslulara, 7 / 38.

7 I. Korintoslulara, 7 / 32-35.

8 I. Korintoslulara, 7 / 28.

kuyorum.⁹” diyerek ortaya koymaktadır. Bu ifadeler, Pavlus’un evlenmeyi, kişiyi Tanrı’nın yolunda gitmekten alıkoyacağına inandığı için uygun bulmadığını göstermektedir.

Hıristiyanlık’ta bekârlığın üstün görülüşünün Greko-Romen dünyanın ahlâksızlıklarına bir tepki olarak ortaya çıktığı; bu ahlâkî tepkinin, onları yanlış bir ideal olarak bekâr kalmaya hatta evliliği veya herhangi bir orandaki cinsel faaliyeti yermeye kadar götürdüğü görüşünde olanlar da bulunmaktadır.¹⁰

Protestanlık, evlilik konusunda diğer Hıristiyan mezheplerinden ayrılmaktadır. Protestanlıkta evlilik, bir kilise sırrı olarak görülmemekte ve bekârlık daha üstün bir merteye sayılmamaktadır. Yürek temizliğinin, evlenerek de evlenmeden de korunabileceğine inanan Protestanlara göre, evlenmeyip bekâr kalmak, kişiye meslekte ve ibadette daha geniş bir serbestlik getiriyorsa yahut kişinin tam bir imanla İsa’nın yolundan giderek cemaate daha yararlı olacak bir enginliğe varmasını sağlıyorsa daha kutsal bir yaşayış olarak görülmektedir.

b. Hıristiyanlık’ta Dinî ve Medenî Nikâh

“Hıristiyanlık’ta evliliğin, İsa ve Kilise birliğinin sembolü kabul edilmesine bağlı olarak kutsal bir tören haline getirilmesi ve Kilise Hukukunun mevzuatına dahil olması, tarihî bir gelişme göstermektedir.

Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde evlilik her şeyden önce bir aile meselesi olarak görülmekteydi. Hıristiyan cemaat kendisini kutsal bir aile olarak addediyordu ve her aile ferdinin hayatı, bütün ailenin ilgi alanı içindeydi. Hiçbir cemaat üyesi, önemli kararları tüm cemaatin tavsiye ve onayı olmaksızın alamazdı. Kilise’nin genişlemesiyle ve aynı cemaat mensupları arasındaki bağların zayıflamasıyla evlilik için gerekli yaptırım ihtiyacı azalmakta, evlilik formalitesi resmi prosedürden uzak yapılabilmekteydi.

III. yüzyıl ve sonrasında Kilise tarafından karşı çıkılrsa da, sivil evlilikler uygulanabilmekteydi. Kendi cemiyetleri için Kilise’nin takdisini isteyenler, dinî usulle evlenmekteydi.

V. yüzyıldan itibaren evlilik törenlerinin Kilise’nin takdisiyle yapılmasının milletlerarası bir gelenek olduğunda şüphe yok gibidir. MS. 802 yılın-

9 II. Korintoslulara, 11 / 4.

10 Bkz. Max Thurian, *Marriage and Celibacy*, London 1959, s.39-40.

da Charlemagne takdissiz evliliği yasaklamıştır. 900 yılında Leo, buna benzer bir genelge yayınlamıştır. Daha sonra da 1184'de Verona Din Kurulu, evliliği kutsal bir tören olarak nitelendirmiştir.

Bununla birlikte takdissiz evlilik, sivil kanunlarca kınanmasına karşılık, şikayet konusu olmaması durumunda, Trent Konsili'ne kadar Kilise tarafından geçerli görülüyordu. Bu konsilin kararına göre (Tametsi Kararnamesi, MS.1563) o tarihten itibaren hiçbir evlilik, rahibin ve iki şahidin huzurunda yapılmadıkça geçerli sayılmayacaktı. Gerçekte yayınlanan talimat, törenin bir dinî ayin özelliğinde olmadığını açıkça ortaya koyuyor, tarafların rızası daha önce olduğu gibi muhafaza ediliyordu. Fakat bu kararla, geçerli bir evliliğin şartlarının Kilise tarafından düzenlenmesi hakkı iddia ediliyordu. Talimatla getirilen şartlar, o talimatın yayınlandığı ülkelerde icra edilecekti.

Doğu Kiliselerinde, "Kieff'li Peder Mogilas'ın İtirafı" (MS.1640), evliliğin temel ilkeleri olarak açıklandı ve otorite olarak nitelendirildi. Bunun içerisinde takdisleme, alışılmış gelenekler ve 'Kutsal Ruh' duası mevcuttu.

Hıristiyanlık'ta evlilik hukukunun tanzimi, Kilise'ye büyük bir kudret sağlamıştır. İnsanlar için son derece önemli olan evlilik konusunda söz sahibi olması dolayısıyla Kilise, Hıristiyanların hayatına hakim olmuştur. Devlet kudretinin artmasıyla beraber evlilik hukukunu Kilise'den almak ve devletleştirmek temayülü ortaya çıkmaya başlamıştır. Devletle Kilise arasındaki bu mücadele, Avrupa hukuk tarihinde asırlarca devam etmiştir. 1080 yılında Kuzey Fransa'da, Kilise'nin evlilikle ilgili tüm yetkileri elinde toplamasıyla başlayan hakimiyeti, bazı yerlerde özellikle Fransa'da sarsılmaya başlamıştır. Fransa'da medenî nikâh mecburi hale getirilirken, bazı yerlerde ihtiyarî olarak kabul edilmiştir.

İngiltere, Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nin çoğu, Çekoslovakya, İskandinav ülkelerinin çoğu bu sistemi benimsemiş, kişileri medenî veya dinî nikâh yapmakta serbest bırakmıştır. 1942 tarihli İtalyan Medenî Kanunu da medenî nikâhı esas kabul etmiş; 82. ve 83. maddeleriyle Katoliklerin ve devlet tarafından tanınmış diğer mezhep mensuplarının evlenmelerinin, Papalık ile yapılmış anlaşmalara ve özel kanun hükümlerine göre düzenleneceğini belirlemiştir. Buna göre İtalya'da kişiler, medenî ya da dinî evlenme şekillerinden birini seçme imkânına sahiptir. Ancak yapılan bir araştırma İtalya'da, her bin evlilikten, 1961'de sadece 1.6'sının; 1971'de

3.9'unun; 1981'de 12.9'unun; 1987'de ise 14.7'sinin medenî nikâhla gerçekteğini ortaya koymaktadır. Aynı durum İspanya için de söz konusudur. Franko rejimi sırasında (1975'e kadar) İspanyolların yasal evlilik şekli Kilise kanununa göre dinîdir. Devlet tarafından tasdik edilip kütüklere kaydedildikten sonra, resmî sonuçları geçerli sayılmıştır. Ancak taraflardan hiçbiri Katolik olmadıkları zaman, medenî evliliğe izin verilmiştir. 1978 Anayasası'ndan sonra iki evlilik şekli de yasal olmuştur. Her iki tür evlilik, devletin ilgili kütüklerine kaydedildikten sonra eşit sayılmaktadır. Halen dinî evlilikler, medenî evliliklerden fazladır. 1979 itibariyle her 31 evlilikten sadece bir tanesi, medenî evlilik yoluyla olmaktadır.

Bunun yanında, bazı devletlerde medenî nikâh, hiç kabul edilmemiştir. Özellikle Yunan-Ortodoks Kilisesi'ne bağlı Balkan Devletleri'nde ve 1929'dan beri Vatikan Devleti'nde evlenme, yalnız kilisede akdedilmektedir. Bu ülkelerden Yunanistan 1983'te medenî nikâhı da kabul etmiştir. Ancak, 1986'da yani medenî nikâh müessesesinin getirilmesinden üç yıl sonra, bütün evliliklerin sadece %9'u bu şekilde gerçekleşmiştir. Bu da Hıristiyanların, özellikle Katolik ve Ortodoksların kilisede evlenmek istediklerini göstermektedir.

Katoliklerde, bulunulan ülkenin kanunları öyle gerektiriyorsa medenî nikâh yapılması mümkündür. Bu nikâh, evlilik anlaşmasının resmî kayıtlara geçmesi, ileride doğacak çocukların da resmî sicillere kaydedilebilmesi için gerekli olabilmektedir. Fakat bu medenî evlenme, Katoliklere beraber yaşama hakkı vermemektedir. Ayrıca dinî nikâh yaptırmak şarttır. Dinî nikâhın, medenî nikâh yerine geçebildiği ülkelerde ise (İtalya, İspanya gibi) sadece dinî nikâh yeterlidir. Ortodokslarda da durum aynıdır. Yasal bir zorunluluğun olmadığı yerlerde genellikle dinî nikâh tercih edilmektedir.

Hıristiyanlara göre, kilisede evlenmek bir âdet veya gelenek değil, imanın bir gereğidir. Onlara göre kilise bir yer değil bir cemaattir. Kilisede evlenen kişi, hayatının bir parçası olan cemaat huzurunda evlenerek, inancını bütün kardeşleriyle paylaşmış olmaktadır. Evlilik hakkında dinlerinin emrettiği kurallara tam inanmayan kişiler bile, kilisede evlenmektedir. Hıristiyan çocukları kiliseye gidip dua etmeseler de, kilisede evlenmektedir; zira onlara göre kilisede evlenmek, evliliğin kutsallığını ve önemini belirtmektedir.

Protestanlarda dinî nikâh zorunlu değildir. Kilise, devletin evlenme ile ilgili yasalarını, evlenmeden beklenen ana amaçları bozmadıkça, kabul etmektedir. Medenî nikâhın resmî olarak kabulünden itibaren Protestanlarda dinî nikâh; eşlerin Tanrı ve cemaat huzurunda birbirlerine karşı saadet vadinde bulunmaları ve Kilise'nin de, bu olayı takdis ederek o yolda duacı olması için yerine getirilen dinî bir tören halini almıştır. Ancak kutsal bir sır, bir sakrament değildir. Kişiler medenî nikâhtan ayrıca bir de dinî nikâh yaparak Tanrı'nın ve Hıristiyan topluluğunun birleşmelerine şahit olmalarını isteyebilmektedir. Bu tamamen isteğe bağlıdır.¹¹

c. Hıristiyanlık'ta Çok Evlilik ve Boşanma

Hıristiyan evliliği, bir erkekle bir kadın arasında kutsal ve çözülmez bir birlik olarak görüldüğü için, Hıristiyanlık'ta tek evlilik esas kabul edilmiştir. Ancak Eski ve Yeni Ahit'te çok evliliği yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır. Pavlus'un çok evliliği sadece nazır olacak kişiler için uygun görmemesi¹², diğer insanlar için bunun mümkün olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu konuda açık bir yasaklama ya da cevaz bulunmaması Hıristiyanları farklı uygulamalara götürmüştür. Çoğalma, savaşlar sebebiyle erkek ölüm oranının artması sonucu nüfusu dengeleme, iktisadî sebepler gibi dinî olmayan sosyal sebeplerle veya sadece zevk için Hıristiyanlar arasında uzun süre çok evlilik uygulanmıştır.

Çok evlilik konusundaki uygulama farklılıkları incelenirken, Hıristiyanlığın evlenme anlayışındaki değişiklikleri de gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Evlenmenin caiz olup olmadığı uzun yıllar tartışılmış, esas olanın bekârlık olduğu ama bunu yapamayanın evlenmesinin uygun olduğu hükme bağlanmış ve bu evlilik de kutsal bir sır, bir ibadet haline getirilmiştir. Bütün bu gelişmeler sonucunda bugün Hıristiyan âleminde çok evlilik yasaktır.

Hıristiyanlıkta evliliğin en önemli özelliği onun bozulamazlığıdır. İsa ve Kilise'nin birliğini sembolize eden evliliğin bozulmazlığı konusunda en katı olanlar, Katolik'lerdir. Katolik'lerde evliliği sona erdiren tek sebep, ölümdür. Bununla birlikte Protestanlığın ortaya çıkmasından sonra bu konuda

11 Asife Ünal, Yahudilik'te, Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Evlilik, Ankara 1998, s. 89-93.

12 Bkz. I. Timetosa, 3 / 2,12.

bazı değişiklikler yapılmış; birtakım sebeplerle geçici veya devamlı ayrılık imkânı getirilmiştir.

Devamlı ayrılık sebebi, zinadır. Zinanın varlığı sabit olursa taraflardan birinin isteği üzerine eşlerin ayrılığına karar verilir. Ancak bu ayrılık, eşlere başkısıyla evlenme imkânı vermemektedir. Çünkü devamlı ya da geçici olarak ayrı yaşama, dinen kutsal evlilik birliğinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Kutsal evlilik birliği ancak ölüm halinde sona ermektedir. Katolik Hukuku, bazı durumlarda da geçici olarak eşlerin ayrı yaşamasına hkmedebilmektedir. Bu geçici müddet sona erince eşler tekrar birlikte yaşamaya başlamaktadır. Ayrıldıktan sonra başkısıyla evlenen kişi zina etmiş sayılmaktadır.

Hıristiyan evliliğinin boşanmayı imkânsız kılması, ayrılık söz konusu olsa da başkısıyla evlenmenin mümkün olmaması, Hıristiyan ailesinin en önemli ıkılmazlarından biri olarak görülmektedir. Bir Hıristiyan dinî nikâhla kilisede evlense, boşanamama; kilise dışında medenî nikâhla evlense, dinen evliliğinin geçerli sayılmaması durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu da bazı insanların, evlilikten uzaklaşmasına, evlenmeden birlikte yaşamayı tercih etmesine ya da evlilik dışı ilişkilere yol açmaktadır.

Protestanlık, boşanma konusunda Katolikliğin katı tutumunu gevşetmiş, bazı sebeplere bağlı olarak boşanma imkânı getirmiştir.¹³

2. HIRİSTİYANLIK'TA KADIN VE AİLE

Hıristiyanlığın kadın ve aile anlayışının kökeninde Kitab-ı Mukaddes'te yer alan birkaç ana ilke yatmaktadır. Bu ilkelere göre, insanın yalnız olması uygun değildir. Tanrı bu yüzden insanlığı iki cins olarak yaratmış ve birleşmelerini istemiştir. Ancak cinsler eşit değildir; erkek üstün kabul edilmiştir. O, Tanrı'nın suretinde yaratılmıştır. Kadınsa gölgedir, ikinci plandadır ve erkeğe yardımcı olarak yaratılmıştır. Kadın zayıftır ve erkek onun zaafı yüzünden cennetten kovulmuştur. Tevrat'a göre, Hz. Adem, cennette yasak meyveyi yemesine Hz. Havva'nın sebep olduğunu ileri sürmüş; "Yanıma verdiğin kadın, o ağaçtan bana verdi ve yedim." diyerek savunma yapmıştır. Hz. Havva ise, "kendisini yılanın aldattığını" söylemiştir; ancak, her ikisi de cezalandırılmaktan kurtulamamıştır. Bu hadisede Hz. Havva'nın "Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle oğaltacağım; ağrı ile evlât do-

13 Daha geniş bilgi için bkz. nal, 123-132.

ğuracaksın ve arzun kocana olacak, o da sana hakim olacaktır.” sözleriyle cezalandırılması Yahudilik ve Hıristiyanlık'taki kadın telakkisinin temelini oluşturmuştur. Hıristiyanlık'ta Hz. Adem'in bu suçunun “asli suç” olarak bütün insanlığa geçtiğine inanılmaktadır. Bu asli suça ve cennetten kovulmaya kadının yol açtığına inanılması, kadınlara karşı olumsuz bir tutum geliştirilmesine sebep olmuştur.

Kadının bu günahının bedelini erkeğe tabi olarak ödeyeceği inancı, kadınla erkek arasında büyük bir eşitsizlik meydana getirmiştir. Bu eşitsizlik, evlilik içinde de devam etmiştir. Yeni Ahit'te erkeğin hakimiyeti ile ilgili ifadeler daha çok Pavlus'a aittir. Evli kadının, kocası sağ oldukça kanun ile ona bağlı olduğunu¹⁴, söyleyen Pavlus; “Bilmenizi isterim ki erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek ve Mesih'in başı Allah'tır.”¹⁵; “Ey kadınlar! Kendi kocalarınıza Rabbe tabi olur gibi tabi olun. Çünkü, bedenin kurtarıcısı Mesih kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Fakat kilise Mesih'e tabi olduğu gibi, kadınlar da böylece her şeyde kocalarına tabi olsunlar.”¹⁶ ifadeleriyle erkeğin hakimiyetini çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Erkeğin kadın üzerindeki hakimiyeti, ailede çocukları da içine almakta; onları da babalarına itaatle yükümlü kılmaktadır.¹⁷ Baba, çocuklarının eşlerini seçebilmekte; kızını dilerse evlendirmekte, dilerse yanında tutabilmektedir.¹⁸ Ailede erkeğe mutlak bir otorite tanıyan Hıristiyanlık, buna karşı birtakım sorumluluklar da yüklemektedir. Bu sorumluluklar; kendisine itaatle yükümlü olan eşini sevmek ve korumak, aileyi idare etmek ve geçimini sağlamak, çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmektir.

Hıristiyanlık, kadına, kocasına sevgi ve itaatle birlikte annelik ve ev işlerinin sorumluluğunu da yüklemektedir. Ancak, kadına yüklenen annelik sorumluluğu, ona herhangi bir ayrıcalık getirmemektedir. Bunun sebebi; çoğalmanın, Hıristiyan evliliğinde gaye olmayıp, evliliğin tabi sonucu olarak görülmesinde aranabilir. Her ne kadar Pavlus, insanlığı ilk günaha sevk eden kadının “çocuk doğurması ile kurtulacağını” söylemişse de, bu kurtuluş bile “iman, sevgi ve takdisle vakar ile dururlarsa” şartına bağlanmak-

14 Bkz. Romalılara, 7 / 2.

15 I. Korintoslulara, 11 / 3.

16 Efesoslulara, 5 / 22-24.

17 Bkz. Efesoslulara, 6 / 1; Koloselilere, 3 / 20.

18 Bkz. I. Korintoslulara, 7 / 36-38.

tadır.¹⁹ Anelik ve ev işleriyle görevlendirilmiş olsa da Hıristiyanlık'ta kadının, imanı, iffeti, kocasına sevgi, sadakat ve itaati oranında saygı gördüğünü söylemek mümkündür.

Hıristiyanlık'ta erkeğe mutlak bir hakimiyet tanınır, kadının aşağı bir konuma getirilmesinin sebebini biraz da , Hıristiyan kültürünün üzerine bina edildiği Yunan (Grek) ve Roma kültürlerinde aramak gerekmektedir.

Eski Yunan ve Roma toplumlarında kadınların durumunun hiç de iyi olmadığı bilinen bir gerçektir. Eski Yunanlılarda kadın baskı altında tutulmakta; siyasî haklardan mahrum olarak kocasının, babasının yahut akrabalarından bir erkeğin vesayetinde yaşamaktaydı. Kadının hiçbir konuda görüşü alınmaz, alım- satım gibi akitleri, yanında vasisi olmadan yapamazdı. Erkek, karısını dilerse boşayabilir, dilerse başkasına devredebilir hatta ölümünden sonrası için ona vasi tayin edebilirdi. Çocuklar da aynı şekilde babanın mutlak hakimiyeti altındaydı. Baba, çocuklarla ilgili her türlü tasarrufa yetkiliydi.

Roma'da da önceleri kadının durumu çok kötüydü. Ancak bir erkeğin vesayetinde yaşayabilen kadın, köle gibi alınıp satılabilirdi. Roma ailesinde mutlak hakim olan erkek, aile fertlerinin hayatında dilediği gibi tasarrufta bulunabilir; çocuklarını dilerse atabilir, satabilir hatta öldürebilirdi. Roma ailesinde erkeğin hakimiyeti sonradan azalmış, kadın da bazı haklar elde edebilmiştir.

Eski Yunan ve Roma toplumlarında iyi olmayan kadının durumu Hıristiyanlık'ta da pek değişmemiş; Eski Ahit'teki ifadelerden kaynaklanan Yahudiliğin kadın telakkisinin de etkisiyle kadın, ikinci sınıf bir varlık durumuna düşmüştür. Hatta kadınların, erkekler gibi bir ruha sahip olup olmadığının tartışıldığı dönemler bile olmuştur.

Aristokratik değerler sisteminde de kadın, dışardan geldiği için kuşku ile bakılan, tıpkı çocuklar, hayvanlar ve esirler gibi erkeğin denetiminde tutulması gereken bir varlık konumunda olmuştur.

Hıristiyan toplumlarda kadına karşı bu olumsuz tutum, yüzyıllar boyu devam etmiş; kadınlar uzun süren mücadelelerle ancak yakın zamanda bazı haklar elde edebilmişlerdir. Örneğin; Fransa'da kadına mülkünü idare edebilme izni, 1965'de verilmiştir. İspanya'da kocaya itaat mecburiyeti,

19 Bkz. I. Timetosa, 2 / 13-15.

1978 Anayasası ile kaldırılmıştır. Yunanistan'da erkeğin aile hakkındaki tüm kararları alabilme yetkisinin kaldırılması, 1983'teki değişiklikle mümkün olmuştur. İngiltere'de evli kadınlar, 1882'de mülk ve akit ehliyeti, 1923'de boşanma hakkı kazanmış olmakla birlikte, erkek varisin olduğu durumda babalarının taşınmaz mallarından hiçbir şeye mirasçı olamamaktadır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.²⁰ Görüldüğü gibi Hıristiyan batı ülkelerinde kadına verilen hakların tarihleri çok yenidir. Her dönemde Hıristiyan kadının en temel hakkı, geçiminin kocası tarafından sağlanması olmuştur. Bununla birlikte, kocasının ölümü veya ayrılma halinde kadının geçimini garanti altına alacak bir uygulama getirilmemiştir. Günümüzde bu toplumların çoğunda kadın, erkeklerle eşit işe eşit ücret, eşit eğitim gibi haklarını elde edebilmek için mücadeleye devam etmek durumunda kalmaktadır.

SONUÇ

Hıristiyanlık'ta evlilik anlayışı diğer dinlerden farklı bir özellik arz etmektedir. Hıristiyanlık'ta evliliğe İsa ve Kilise birliğinin sembolü olarak bakılmakta; bu sebeple evlilik kutsal ve çözülmeyen bir birlik kabul edilmektedir. Bununla birlikte evlenmeyip bekâr kalmak ve kendini "Tanrı'ya adamak", daha üstün görülen bir durumdur. Evliliğin dinen geçerli olması için nikâhın kilisede gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yaşanılan ülkenin kuralları gerektiriyorsa resmî nikâh da yapılabilmekte ancak taraflar kilisede evleninceye kadar dinen evli sayılmamaktadır. Bu hususta Protestanlar, Katolik ve Ortodokslardan ayrılmaktadır. Protestanlıkta evlilik İsa ve Kilise birliğinin sembolü kabul edilen kutsal bir sakrament değildir. Dolayısıyla nikâhın kilisede yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.

Protestanlık dışındaki Hıristiyan mezheplerinde özellikle de Katoliklerde evlilik bağı ancak ölüm halinde sona erebileceği için, boşanma yasaktır. Bazı sebeplerle geçici veya devamlı ayrılığa hüküm verilse de bu gerçek bir boşanma olarak kabul edilmemekte ve eşlerin başkalarıyla evliliğine imkân vermemektedir. Protestanlık, evliliğe kutsal ve çözülmeyen bir bağ olarak bakmadığı için, birtakım gerekçelerle boşanmaya da izin vermektedir.

Hıristiyanlık'ta çok evlilik, gerek Yahudilikte çok uygulanmasının, gerekse bu hususta kutsal kitaplarında yasaklayıcı bir hüküm bulunmaması-

20 Daha geniş bilgi için bkz. Ünal, 105-110.

nın tesiriyle yüzyıllar boyu uygulanmıştır. Bununla birlikte Hıristiyanlıkta çok evlilik değil evlenme, uzun süre tartışma konusu olmuş, evlilik anlayışındaki değişiklikler ve bekâlığın tercih edilmesi karşısında tek evlilik caiz kabul edilmiştir. Günümüzde çok evliliği savunan Hıristiyan gruplar bulunmakla birlikte tek evlilik esastır.

Hıristiyanlık, kadına, Hz. Adem'in yasak meyveyi yiyerek cennetten kovulmasına sebep olan, günahkâr, suça teşvik edici bir varlık olarak bakmış; kadını, evlenmeden önce babasının, evlendikten sonra da kocasının hakimiyeti altında yaşamaya mahkûm etmiştir. Ailede evin reisi erkektir ve erkeğe bu hakkına karşılık, eşinin ve çocuklarının geçimini temin etmek, onları koruyup gözetmek görevi yüklenmiştir. Kadının en önemli sorumluluğu ise, kocasına sevgi, sadakat ve itaattir. Bunlar kadar önemli görülmemekle birlikte, annelik ve ev işlerini yapmak da kadının sorumluluğuna verilmiştir.

Hıristiyan toplumlarda kadın, uzun süren mücadeleler sonunda birtakım haklar elde edebilmiştir. Bugün Hıristiyan batı ülkelerinde kadının, erkekle eşit olmasa da, eskiye oranla oldukça iyi bir konumda olduğunu söylemek mümkündür.